

ملک محمد قزوینی - موزه‌ی رضا عباسی

الف: خطوط اصول

- مجلد ۱ - ابن مقله شیرازی (۳۲۸ ق.) - ابن بواب (۴۱۳) -
 از آغاز دوره‌ی اسلامی تا سال ۶۱۶ ق (حمله‌ی مغول) را دربرمی‌گیرد
- مجلد ۲ - یاقوت مستعصمی (۶۹۸)
 یوسف مشهدی
 سید حیدر جلی نویسنده
 نصراله طبیب عراقی (حدود ۷۴۰)
 ارغون کاملی (حدود ۷۴۵)
 مبارکشاه زرین قلم تبریزی (حدود ۷۳۲)
- مجلد ۳ - احمد بن سهروردی (۶۵۴-۷۴۱)
 عبدالله صیرفی (حدود ۷۵۰)
 عبدالله طباطبائی هروی (حدود ۸۷۳)
 بایسنقر میرزا (۸۳۸)
 سلطان ابراهیم میرزا (حدود ۸۳۸)
 شمس بایسنقری (۸۵۰)
- مجلد ۴ - علاء الدین تبریزی (حدود ۱۰۰۱)
 احمد قره حصاری (۹۳۶)
 عبدالباقی تبریزی
 کمال الدین حسین هروی (۹۷۴)
 محمد مومن کرمانی (۹۴۸)
- مجلد ۵ - میرزا احمد نیریزی (حدود ۱۱۶۰)
 محمد ابراهیم قمی (۱۱۱۵)
 محمد هاشم زرگر اصفهانی (۱۲۱۲)
- مجلد ۶ - زین العابدین اشرف الکتاب اصفهانی (۱۳۰۰)
 عبدالعلی خراسانی (۱۲۳۸)
 احمد شاملو (۱۶۶۲)
 علیرضا پرتو اصفهانی (حدود ۱۲۹۷)
 غلامعلی اصفهانی (۱۲۶۹)
 محمد محسن اصفهانی (حدود ۱۱۵۸)
 عبدالله عاشور رنانی (حدود ۱۲۳۵)
 زین العابدین قزوینی (حدود ۱۲۴۷)
 محمد شفیع تبریزی (حدود ۱۲۶۲)
 علی عسگر ارسنجانی (۱۳۰۲)
 محمد شفیع ارسنجانی (۱۳۳۳)

گزارشی از طرح جامع گردآوری احوال و آثار نوابغ خوشنویسی

زهرا شیری

اهل تحقیق، پژوهش‌ها را به گروه‌هایی چون: پژوهش‌های دست اول که خود پایه و مایه‌ی دیگر برخوردار است. برای نمونه، گردآوری و تدوین آثار نویسندگان، پژوهش‌های بعدی باشد، از پژوهش‌های دست اول به شمار می‌رود. در عرصه‌ی خوشنویسی، پیش از هر پژوهش، نیاز به گردآوری و شناسایی آثار هنرمندان پیشین و استادان متقدم است تا بر آن پایه بتوان هر گونه تجزیه و تحلیل و نقد و بررسی را صورت داد.

دی ماه سال گذشته، طرح گردآوری و تدوین احوال و آثار نوابغ خوشنویسی را آقای محمد رضا سرو دلیر (عضو گروه مشاوران جوان شهرداری) به سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران پیشنهاد دادند. پس از بررسی‌های لازم، با دستور آقای رحیم مشایی (مدیریت سازمان) و موافقت آقای جعفری (معاونت هنری)، انجام این طرح در ۲۵ مجلد به تصویب نهایی رسید. اجرای این طرح گسترده به پژوهشگاه خط و خوشنویسی (مؤسسه نگارستان هنر پارس) واگذار و آقای حمیدرضا قلیچ‌خانی، خوشنویس و مدرس دانشگاه، سرپرستی این پروژه را به عهده گرفته است.

با توجه به اهمیت هنر خوشنویسی و سیر تحول و تطور این هنر و جایگاه ویژه‌ی آن در فرهنگ ایران که همواره از آن به عنوان هنر دینی، مقدس و ملی یاد شده است، در جهت ارتقای سطح آگاهی عموم هنر دوستان و به ویژه خوشنویسان و پژوهشگران و نیز به سبب کمبود منابع تحقیق در خصوص شرح احوال و آثار بزرگان خطی از سده‌ی چهارم تا سده‌ی چهاردهم، پژوهشگاه بر آن است تا با همکاری گروهی از هنرمندان و صاحب نظران، مجموعه‌ای مشتمل بر شرح دقیق احوال نام آوران این عرصه را که به حق در تعالی و گسترش این هنر نقش به‌سزایی ایفا کرده‌اند، فراهم کند. برای تحقق این هدف، در این طرح برای هر یک از بزرگان، مجلدی در نظر گرفته شده است و هر یک از مجلدات به معرفی احوال و آثار استادان، شاگردان، پیروان و معاصران وی می‌پردازد.

از ۲۵ مجلد یاد شده، شش مجلد به، خط کوفی و خطوط سته (شش‌گانه که شامل نسخ، ثلث، ریحان، رفاع، توقیع و محقق است) می‌پردازد. یک مجلد به خط تعلیق، چهارده مجلد به خط نستعلیق (خط ملی ایران) و چهار مجلد به خط شکسته‌ی نستعلیق اختصاص دارد.

مجلد ۲۰ - میرزا کاظم تهرانی (حدود ۱۳۲۵)

ابوالفضل ساوجی (۱۳۱۲)

میرزا رضا کلهر (۱۳۱۰)

عبدالرحیم افسر (۱۳۱۵)

محمد حسین کاتب السلطان شیرازی (۱۳۱۶)

مجلد ۲۱ - محمد حسین عماد الکتاب (ش ۱۳۱۵)

عبدالمجید ملک الکلامی (ش ۱۳۲۸)

علی منظوری حقیقی (ش ۱۳۲۹)

زین العابدین قزوینی (حدود ۱۳۳۰ ش)

د - خط شکسته نستعلیق

مجلد ۲۲ - محمد شفیع هروی (۱۰۸۱)

مرتضی قلیخان شاملو (حدود ۱۰۷۷)

میرزا حسن کرمانی (۱۱۰۰)

محمد حسن قمی (حدود ۱۱۰۱)

محمد ابراهیم قمی (حدود ۱۱۰۱)

محمد افضل گنابادی (حدود ۱۱۱۸)

محمد علی اصفهانی (حدود ۱۱۶۱)

زین العابدین کرمانی (حدود ۱۱۶۱)

عبدالرشید دیلمی (۱۰۸۱)

نورای لاهیجانی (حدود ۱۰۵۲)

مجلد ۱۶ - علیرضا تبریزی (عباسی)

سید علی تبریزی جواهر رقم (۱۰۶۴)

عبدالرحیم عنبرین قلم (۱۰۲۴)

مجلد ۱۷ - وصال شیرازی و خاندان (۱۱۹۷-۱۲۶۲)

مجلد ۱۸ - میر حسین خوشنویس باشی (۱۳۰۰)

علی محمد شیرازی (۱۲۵۵)

اسدالله شیرازی (حدود ۱۲۶۹)

فتحعلی حجاب شیرازی (۱۲۶۹)

عباس نوری (۱۲۵۵)

مجلد ۱۹ - غلامرضا اصفهانی (۱۳۰۴)

محمد حسین کاتب السلطان تهرانی (حدود ۱۲۷۰)

علی محمد لواسانی (۱۲۹۹)

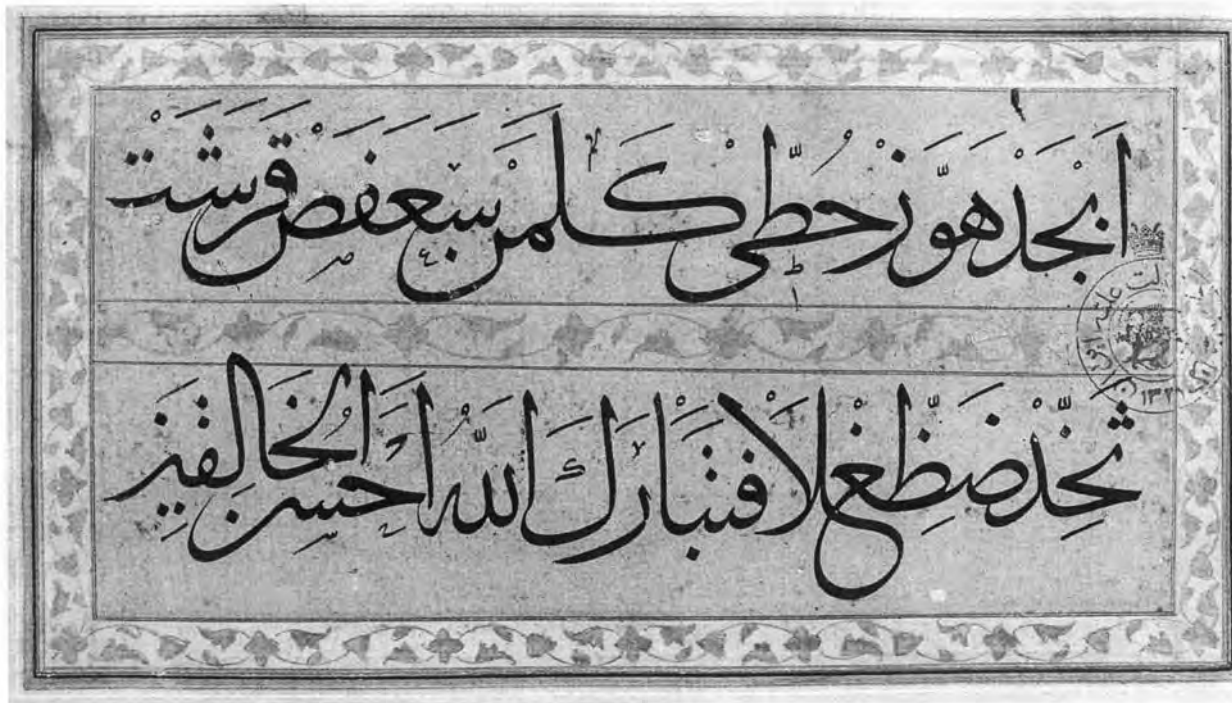

ب - خط تعلیق

- مجلد ۷ - خواجه اختیار منشی گنابادی
 خواجه تاج اصفهانی
 عبدالحی منشی استرآبادی (۹۰۷)
 درویش عبدالله سلطانی
 شهاب الدین عبدالله مروارید (۹۳۲)
 نجم الدین مسعود ساوجی (حدود ۸۸۲)
 محمد کاظم واله اصفهانی (۱۲۲۹)
- مجلد ۱۰ - میرعلی هروی (۹۵۱)
 دوست محمد (۹۷۲)
 میر حسین کلنگی (حدود ۹۸۳)
- مجلد ۱۱ - مالک دیلمی (۹۶۲)
 محمود شهابی سیاوشانی (حدود ۹۹۳)
 محمد حسین کشمیری (حدود ۱۰۲۰)

ج - نستعلیق

- مجلد ۸ - جعفر تبریزی (بایسنقری) (حدود ۸۵۶)
 میرعلی تبریزی (۸۵۰)
 اظهر تبریزی (۸۸۰)
 محمد امامی هروی (سدهی نهم)
 شیخ محمود هروی (حدود ۸۹۴)
- مجلد ۹ - سلطانعلی مشهدی (۹۲۶)
 سلطان محمد خندان (۹۵۷)
 سلطان محمد نور (۹۴۰)
 سلطان علی قاینی (حدود ۹۱۴)
 محمد ابریشمی (حدود ۹۵۱)
- مجلد ۱۲ - محمد حسین تبریزی (۹۸۶)
 سید احمد مشهدی (۹۸۶)
- مجلد ۱۳ - شاه محمود نیشابوری (حدود ۹۹۰)
 عبدی نیشابوری (۹۹۶)
- مجلد ۱۴ - باباشاه اصفهانی (۹۹۱)
- مجلد ۱۵ - میرعماد حسنی (۱۰۲۴)
 ابوتراب اصفهانی (۱۰۷۲)
 عبدالجبار اصفهانی (۱۰۶۵)

علاءالدین تبریزی - کتابخانه‌ی گلستان

(درخصوص استادان و شاگردانی که نامشان در مجموعه‌های حاضر آمده است، اشاره‌ای مختصر کافی است و بقیه‌ی موارد و مطالب ارجاع داده می‌شود.)

- ۸ - معرفی آثار منظوم و منشور ایشان در زمینه‌های گوناگون از جمله: خوشنویسی، ادبیات، فقه، کلام (آثار تالیفی هنرمند)
- ۹ - سبک‌شناسی هنرمند و یادآوری این نکته که دقیقاً در چه خط یا خط‌هایی استاد بوده و در کدامیک برجسته‌تر است.
- ۱۰ - معرفی آثار چاپ شده و نشده و دسته‌بندی آنها بر حسب الف. سبک ب. تاریخ ج. نوع خط د. محل نگهداری
- ۱۱ - امضاهای هنرمند (که از چه عبارات و اصطلاحاتی در رقم‌هایش بهره می‌برده است) و بسامد هر یک چقدر است؟
- ۱۲ - نخستین و آخرین کار تاریخ دار هنرمند مربوط به چه سال‌هایی است و تعیین نسبی عمر هنری وی.

۱۳ - گزارش گونه‌ای از چگونگی مرگ و پایان زندگی ایشان بنا به دلایل مختلف (طبیعی، بر اثر بیماری، قتل، بر اثر جنگ، حوادث طبیعی و...) همراه با ذکر تاریخ (بدون نقل قول اختلافات موجود در تذکره‌ها)، روز و خاکجای ایشان.

برخی از پژوهشگران و استادان که در این طرح جامع همکاری دارند، عبارتند از:

- دکتر محمود طوسی - دکتر مظفر بختیار - دکتر رامین قدیمی - استاد غلامحسین امیرخانی - استاد محمد احصایی - استاد علی راهگیری - استاد رضا مشعشی - استاد یدالله کابلی - آقای ایرج نعیمی - آقای مجتبی قاسملو - آقای احسان‌الله شکراللهی - آقای محمد علی سلطانی - آقای حسن اعرابی - آقای عباس سرمدی - آقای امین نعیمی - استاد محمد موحد حسینی.
- علاقه‌مندان به همکاری در این طرح می‌توانند با ص. پ ۱۳۱۴۵/۱۴۵ «پژوهشگاه خط و خوشنویسی» مکاتبه نمایند.

مجلد ۲۳ - درویش عبدالمجید طالقانی (۱۱۸۵)
میرزا کوچک اصفهانی (حدود ۱۲۲۸)
محمد رضا اصفهانی (کر) (حدود ۱۲۲۶)

مجلد ۲۴ - سید علی نیاز شیرازی (۱۲۶۳ ق)
سید محمد صادق انجوی (حدود ۱۲۴۸)
سید ابوالقاسم انجوی (حدود ۱۲۱۹)
سید محمد اسماعیل انجوی (حدود ۱۲۶۶)

مجلد ۲۵ - علی اکبر گلستانه (۱۳۱۹)
میرزا ابوالفضل ساوجی (۱۳۱۲)

آثار هنرمندان از موزه‌ها، کتابخانه‌ها و مجموعه‌داران خصوصی در ایران و خارج از کشور گردآوری و دسته‌بندی می‌شود و در نگارش شرح حال هر یک از استادان خوشنویس، موارد زیر مورد نظر پژوهشگران قرار دارد:

- ۱ - ذکر نام و شهرت و کنیه هر یک از ایشان به صورت دقیق.
- ۲ - ذکر مولد و موطن شخصیت و چگونگی رشد و تربیت.
- ۳ - گزارش مختصری از اوضاع و احوال سیاسی، اجتماعی و فرهنگی روزگار هنرمند.

۴ - معرفی مشاغل پیشین و پسین و سایر تخصص‌های هر یک از شخصیت‌ها، علاوه بر خوشنویسی.

۵ - تأثیر و تأثیرات از دیگران و بر دیگران.

۶ - ذکر نام استادان بی‌واسطه یا باواسطه ایشان.

۷ - ذکر نام شاگردان با واسطه یا بی‌واسطه و در صورت لزوم با توجه به اهمیت و نقش تأثیر گذار شاگردان دادن ارائه شرح حالی درخور توجه